

*До разової спеціалізованої вченої ради у
Донецькому державному університеті
внутрішніх справ*

ВІДГУК

**доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника
Тичини Дмитра Михайловича на дисертацію Отришка Артема
Олеговича «Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими
припасами або вибуховими речовинами», подану на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми

В останні десятиліття в Україні спостерігаються значні зміни, що охоплюють усі аспекти суспільного життя. Активно здійснюються реформи в економічній, політичній, соціальній та правовій сферах. Всі ці трансформації спрямовані на зміцнення української державності, формування правового середовища, яке захищає права та свободи громадян, а також покращення соціально-економічного стану суспільства.

Однак, ведення інтенсивних воєнних дій на території країни створює сприятливі умови для збільшення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, зокрема частка таких протиправних діянь становить у середньому 64% усіх посягань серед кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, а з 2022 по 2024 рр. використання зброї під час повномасштабного вторгнення на території країни зросла з 4735 до 5734 (+17,9%). Зростаюче поширення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, їх відносно зберігання, перевезення та збуту є одним із факторів, що істотно впливають на криміногенну ситуацію. Використання зазначених предметів у відкритій формі створює серйозну загрозу громадській безпеці в нашій країні.

Варто наголосити, що в умовах війни, наявності у військовослужбовців та цивільних осіб дуже великої кількості вогнепальної зброї та боєприпасів чисельність таких посягань у найближчі роки природно зростатиме.

Нині дослідження питань розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями зумовлене вкрай підвищеною суспільною небезпекою, яка

виникає в умовах неочевидності, конспірації й нерідко злочинної ієрархії, а сучасні методи розслідування не є універсальними і не зовсім відповідають потребам сьогодення. Тому, нагальною є розробка методики розслідування для практичних працівників органів досудового розслідування, позаяк слідчі повинні орієнтуватися у типових слідчих ситуаціях й знати основні напрями пов'язані з розробленими криміналістичними програмами їх вирішення, володіти ґрунтовними знаннями щодо тактики проведення окремих процесуальних дій. Значно підвищує ефективність розслідування зазначених кримінальних правопорушень узагальнення слідчої практики у поєднанні з використанням криміналістичних рекомендацій та наукових знань.

Наведені обставини у сучасних реаліях повномасштабного воєнного вторгнення в Україну, стрімкого зростання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями й зразків озброєння, у тому числі нетипової вогнепальної зброї, що надходить на експертизу та особливого режиму кримінального провадження в умовах воєнного стану, визначають актуальність окресленої проблеми, її наукову, теоретичну і практичну значущість.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження Отришка Артема Олеговича не викликає сумнівів як у науково-теоретичному, так і у практичному аспектах.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Науковий рівень дисертаційного дослідження та наукових публікацій А. О. Отришка відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право.

Робота виконана у Донецькому державному університеті внутрішніх справ відповідно до пп. 12, 14, 27 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом МВС України від 11 червня 2020 року № 454; Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року №12-21; Стратегії національної безпеки України, затвердженої указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020.

Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації відображено у шести наукових публікаціях, опублікованих у виданнях,

включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, шість – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях. Вони відображають наукову новизну обраної А. О. Отришком теми.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Дисертація за характером та змістом розглянутих питань є одним із перших в якому здійснене комплексне дослідження методики розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами у ході якого сформовано висновки, пропозиції та рекомендації, які мають певний ступінь новизни.

Ціла низка результатів і висновків, які з них слідують були отримані вперше і мають достатній ступінь наукової новизни, зокрема:

- визначено, що до предмету кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належить бойова вогнепальна зброя, спортивна зброя, нарізна мисливська зброя, бойові припаси, вибухові речовини, холодна зброя;

- здійснено розподіл обставин, що підлягають встановленню на загальні та спеціальні. Загальні – ті, які визначені кримінальним процесуальним законодавством та характеризують подію кримінального правопорушення і особу правопорушника, та спеціальні – притаманні певному виду кримінальних правопорушень, а саме незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. До спеціальних обставин віднесено: вид та кількість зброї, бойових припасів або вибухових речовин, їх характерні ознаки; наявність у правопорушника дозволу на право володіння та зберігання зброї; спосіб набуття зброї, бойових припасів або вибухових речовин; відомості щодо спеціального статусу особи правопорушника;

- розроблено типовий план розслідування у кримінальних провадженнях щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, який передбачає проведення таких слідчих (розшукових) дій: огляд місця події; відібрання пояснень у осіб, причетних до вчинення протиправних дій, очевидців події, ймовірного потерпілого або правопорушника; призначення судових експертиз; допити

свідків; обшук за місцем мешкання ймовірного правопорушника; вручення особі повідомлення про підозру; допит підозрюваного; слідчий експеримент;

– розкрито предмет допиту свідків і підозрюваних при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, до якого віднесено: 1) відомості щодо особи злочинця (ознаки, дані, характеристика, місце роботи, місце мешкання, освіта, спосіб життя, навички, звички, особливі прикмети); 2) відомості щодо механізму злочину (спосіб набуття зброї та мета, знаряддя вчинення злочину, спосіб підготовки, вчинення і приховування злочину); 3) відомості, що характеризують зброю, бойові припаси, вибухові речовини (вид, модель, калібр, особливості); 4) відомості щодо обстановки вчинення злочину (час, місце, навколишня обстановка); 5) відомості щодо потерпілого (дані, характеристика, сума завданої шкоди в результаті вчинення злочину); 6) відомості щодо свідків (очевидці злочину або особи, яким було відомо про вчинення злочину).

Також викликає певний інтерес й визначення типових способів вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами; виокремлення особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами; розроблення тактичних прийомів при допиті підозрюваного у вчиненні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами; окреслення організаційних заходів й тактичних прийомів обшуку у ході розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Результати дисертаційного дослідження опубліковані в фахових виданнях України, а також представлені у вигляді доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Публікації повністю відповідають предмету дослідження і вирішують завдання, що були поставлені в дисертації. Отримані висновки й результати автора з відповідної тематики були впроваджені в ряді профільних закладів вищої освіти України. Таким чином дисертаційне дослідження Отришка Артема Олеговича виконане на достатньому науково-методичному і методологічному рівнях.

Результати і положення дисертації, які виносяться на захист відповідають всім вимогам положення на здобуття ступеня доктора філософії, є обґрунтованими та логічними, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість результатів дослідження, положень та висновків досліджень дисертаційної роботи Отришка Артема Олеговича не викликають жодних зауважень. Вони логічно витікають з тексту дисертаційного дослідження та ґрунтуються на власних судженнях автора, зібраних матеріалах, їх аналізі та узагальненні. Подані пропозиції щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства України та окремих нормативно-правових актів оформлені належним чином, мають важливе теоретичне та практичне значення. Висновки дисертаційної роботи логічно витікають із отриманих результатів, а рекомендації базуються на них.

Емпіричну базу дослідження складають результати вивчення 210 вироків суду першої інстанції, винесених у 2020-2024 роках за результатами розгляду кримінальних проваджень за фактами вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 263, 263-1 Кримінального кодексу України, а також зведені дані анкетування слідчих та оперативних працівників підрозділів Національної поліції України.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Результати дослідження, що виносяться на захист, отримані завдяки всебічному використанню комплексного підходу, який передбачає поєднання низки різноманітних методів наукового пізнання. Методологічну основу дослідження складають діалектичний метод, загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. *Діалектичний* метод надав можливість дослідити основні теоретичні положення, криміналістичні рекомендації і наукові розробки щодо розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Логіко-семантичний* метод використано при вивченні понятійного апарату криміналістичної методики розслідування, зокрема таких категорій як криміналістична характеристика, обставини, що підлягають встановленню, організація розслідування, слідчі ситуації, слідчі версії, тактичні прийоми. *Системно-структурний* метод застосовано при визначенні змісту криміналістичної характеристики, систематизації обставин, що підлягають встановленню, визначення предмету допиту свідків і підозрюваних. *Формально-логічний* метод вжито при

утворенні типових слідчих ситуацій і слідчих версій на початковому етапі розслідування, а також при формуванні основних положень, рекомендацій і висновків. *Загальнонаукові* методи (аналіз, синтєх, індукція, дедукція, узагальнення, абстрагування, аналогія) використано при вивченні кримінальних процесуальних засад проведення слідчих (розшукових) дій, призначення судових експертиз, а також наукових досліджень щодо розслідування незаконного поводження за зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Соціологічний* метод надав можливість здійснити і проаналізувати анкетування працівників Національної поліції. *Статистичний* метод використовувався для аналізу даних Офісу Генерального прокурора та вироків суду Єдиного державного реєстру судових рішень. Методологічні підвалини забезпечили раціональне поєднання емпіричних та теоретичних здобутків, що дозволило автору вирішити низку проблем розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Сформульовані і аргументовані у дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі можуть бути використані в:

- *науково-дослідній сфері* – для подальшого вивчення наукових проблем і розроблення криміналістичних рекомендацій щодо розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, підготовки монографічних та дисертаційних досліджень;

- *законотворчій діяльності* – під час внесення змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства України та окремих нормативно-правових актів;

- *практичній діяльності правоохоронних органів України* – у системі службової підготовки та в практичній діяльності органів досудового розслідування щодо питань розслідування злочинів за фактами незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

- *освітньому процесі* – під час підготовки посібників і методичних рекомендацій, проведення лекцій, семінарських і практичних занять з курсантами та слухачами закладів вищої освіти з дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Методика розслідування кримінальних правопорушень».

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому

Дисертаційна робота А. О. Отришка складається із анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять 11 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (227 найменувань на 29 сторінках) та додатків на 28 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 287 сторінок, із них основний текст – 215 сторінок.

У цілому дисертація являє собою системне, цілісне та комплексне дослідження, в якому відповідно до обраної мети і завдань здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення наукового завдання. Усі розділи роботи логічно поєднані єдиною метою – формування методики розслідування кримінальних правопорушень. Методика базується на раціональній організації процесу розслідування, що передбачає використання оптимальних методів збору доказової інформації з урахуванням законодавчих вимог та особливостей конкретної ситуації, що дозволяє забезпечити ефективність й результативність слідчих (розшукових) дій. Водночас вдосконалення теоретичних основ методики розслідування є необхідним для підвищення її практичної цінності та вирішення актуальних завдань у кримінальному провадженні. Розвиток методики розслідування кримінальних правопорушень нерозривно пов'язаний з узагальненням і аналізом матеріалів слідчої практики – основного джерела розробки методичних положень і рекомендацій

Проведене дисертантом дослідження є завершеним, його вивчення дозволяє зробити висновок про належний рівень проведеного дослідження, за результатами котрого сформовані теоретичні положення, пропозиції до законодавства, практичні рекомендації, що розкривають зміст предмету дослідження.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Отримані результати дисертаційного дослідження Отришком Артемом Олеговичем щодо розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами рекомендуються для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідних розробках установ й організацій, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні кримінально-правових досліджень.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу А. О. Отришка, необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. Ведення інтенсивних військових дій на території країни створює сприятливі умови для збільшення незаконного обігу та використання вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин, на що автором наголошено й звернута увага (с. 19). Однак, у таких сучасних реаліях повномасштабного воєнного вторгнення, стрімкого зростання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями й зразків озброєння, у тому числі нетипової вогнепальної зброї та особливого режиму кримінального провадження в умовах воєнного стану, потребують поглибленого вивчення особливості розслідування кримінальних правопорушень передбачених ст. 263, 263-1 Кримінального кодексу України на деокупованих територіях, територіях наближених до зони бойових дій, масової міграції населення, а також в умовах неочевидності, конспірації й нерідко злочинної ієрархії, позаяк сучасні методи розслідування не є універсальними і не зовсім відповідають потребам сьогодення.

2. На с. 44 дисертації, автором наголошено, що підготовка до вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами полягає в « оснащенні тайника, виготовленні сейфу або підготовки місця, де зброя буде зберігатись; облаштуванні місця, де можна виготовити, переробити або відремонтувати зброю...». Відтак, однією з першочергових слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування з поміж виокремлених автором, є й огляд передбачений с. 237 Кримінального процесуального кодексу України.

3. У підрозділі 2.1 «Організація досудового розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» автором звертається увага на спільну діяльність під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями в частині Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та

підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні (2017 р.), а також у складі слідчо-оперативної групи.

Однак, варто наголосити, що організація розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями, на думку опонента є комплексом заходів із створення оптимальних умов для застосування найбільш ефективних та доцільних за конкретною слідчою ситуацією криміналістичних рекомендацій з метою досягнення максимальних результатів у виконанні завдань кримінального провадження за мінімальних витрат часу, сил, засобів розслідування. Виходячи з вищевикладеного основною особливістю розслідування таких кримінальних правопорушень є обов'язкове залучення до кримінального провадження обізнаних в зброезнавстві фахівців, зокрема спеціалістів-балістів та спеціалістів-вибухотехніків. Відтак потребує додаткового опрацювання питання взаємодії слідчих такими суб'єктами під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями.

4. У підрозділі 2.2., під час розгляду типових слідчих ситуацій та версій розслідування потребує додаткового опрацювання орієнтовні алгоритми дій з їх перевірки і вирішення. Головну роль у таких діях відіграють оперативні підрозділи.

Варто наголосити, що у зв'язку з приведенням кримінального процесуального законодавства України у відповідність з міжнародними стандартами, особливої актуальності набуває збереження правових підстав функціонування оперативних підрозділів, насамперед щодо запобігання найнебезпечнішим виявам організованої та професійної злочинності. Наразі ж вочевидь маємо розбалансовану гібридну модель діяльності оперативних підрозділів з нечіткими змістом і критеріями співвідношення оперативно-розшукової, кримінальної процесуальної, пошукової діяльності й негласної роботи як такої. Зазначена концептуальна неузгодженість виявляє існуючі прогалини і породжує нові проблеми законодавчого, відомчого (міжвідомчого) нормативно-правового й організаційного характеру, які на практиці вимагають невідкладного ефективного їх вирішення, у тому числі й оперативно-розшукові можливості перевірки висунутих версій при слідчих ситуаціях.

5. Судова експертиза відіграє значну роль у створенні арсеналу криміналістичних способів розслідування кримінальних правопорушень. Правоохоронна практика свідчить, що судові експертизи під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями проводять у всіх випадках, однак спектр застосування в більшій мірі залежить від зібраних стороною обвинувачення на початковому етапі розслідування фактичних даних, які в подальшому можуть бути використані як докази у кримінальному провадженні. Враховуючи, що особливістю розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень є необхідність проведення контролю за вчиненням злочину, при якому слід застосовувати комплекс процесуальних дій, у тому числі й негласного характеру, потреба використання широкого спектру експертиз залежить від наявності об'єктів для дослідження (наприклад, експертиза матеріалів, речовин та виробів – експертиза спеціальних хімічних речовин). Відтак, авторові бажано було б зосередити увагу на вищезазначеному.

Також, оскільки у роботі справедливо зазначається, що для ефективного розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії важливим є правильне поєднання експертиз між собою, а також послідовність їх призначення та проведення інших слідчих (розшукових) дій, а у тексті роботи такій послідовності майже не приділено увагу, хотілося б почути думку автора з цього приводу під час захисту дисертації.

Висловлені зауваження носять переважно уточнюючий характер і не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження. Вони переслідують мету запросити автора до наукової дискусії та врахувати зазначені зауваження у подальшій науковій розробці проблематики дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності

У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Отришка Артема Олеговича є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

1. Дисертаційна робота **Отришка Артема Олеговича «Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами»**, подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні криміналістичних задач спрямованих на удосконалення діяльності органів досудового розслідування.

2. Дисертація «Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – **Отришко Артем Олегович** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**Головний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з
проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник**

Дмитро ТИЧИНА

«1» травня 2025 р.

